

PROTOMEDICUS KRALJEVINE HRVATSKE DR. IVAN CHRISTOPH NEPOMUK DAUBACH- DAUBACHY DE DOLJE U SPOMENIČKOJ KNJIŽNICI I ZBIRCI MAŽURANIĆ-BRLIĆ-RUŽIĆ

DR IVAN CHRISTOPH NEPOMUK DAUBACH-
DAUBACHY DE DOLJE SURGEON GENERAL OF THE
KINGDOM OF CROATIA IN THE MAŽURANIĆ-BRLIĆ-
RUŽIĆ MEMORIAL LIBRARY AND COLLECTION IN
RIJEKA

Theodor de Canziani Jakšić*

SUMMARY

This study was preceded by one that brought together old and yet unpublished new information about the life and work of Ivan Daubachy (1766-1848), General Surgeon from Zagreb and his family that has left a distinguished mark in Croatian cultural history.

German by origin, Dr Ivan Nepomuk Daubach (orig. Johann Christoph Nepomuk Daubach-Daubachy de Dolje), served in Zagreb as a military doctor on two occasions. There he soon got married, and settled for the rest of his life successfully pursuing private practice, public affairs, and the office of Croatian Surgeon General. For his merits, he received a hereditary title of nobility, and his daughters married into prominent families. The second part of this article describes the unknown legacy of Dr Daubachy and of his heirs that has been kept in the Mažuranić-Brlić-Ružić Memorial Library and Collection in Rijeka. It includes a number of objects and artefacts, but his manuscript with memoirs is of particular interest, and this is the first time these memoirs are being published bilingually in the original Latin and in Croatian translation.

Key words: history of medicine, 18th and 19th century, Croatia, Ivan Daubachy.

---

* Spomenička knjižnica i zbirka Mažuranić-Brlić-Ružić. Villa Ružić, Rijeka. Pećine 5, 51000 Rijeka. Tel. info. 091/5127254

UVOD

Dr. Ivan Nepomuk Daubach (*dr. Johann Christoph Nepomuk Daubach-Daubachy de Dolje*) jedan je od malobrojnih liječnika koji su djelovali u Hrvatskoj krajem XVIII. i u prvoj polovici XIX. stoljeća, a o kojima šira znanstvena javnost u nas još uvijek premalo zna. Stoga je poticaj za ovo istraživanja bila želja da se objedine poznati podaci i nadopune novim, dosad nepoznatim priložima o životu i djelu toga, po mnogo čemu, iznimnoga zagrebačkog protomedikusa.

Prvi dio istraživanja temeljen je na poznatim i objavljenim podacima iz arhivskog materijala koji se čuva u Odjelu za povijest medicine Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a koji su korišteni u Hrvatskome biografskom leksikonu [1] i u monografiji Opće bolnice svetog Duha u Zagrebu [2]. Jedan dio arhivalija vezanih uz obitelj Daubachy, koje su za potrebe obitelji, na poticaj Ivane Brlić Mažuranić i Nade Brlić Ružić, istražili dr. Franjo Bučar i Emilij pl. Laszowski, nalazi se Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu [3]. Najveći dio arhivske građe, osobito one koja je vezana za osobnu korespondenciju te dokumente, pohranjen je u Arhivu Brlić u Slavanskom Brodu [4], a jedan dio u Arhivu Ružić u Spomeničkoj knjižnici i zbirci Mažuranić-Brlić-Ružić u Rijeci, oboje vlasništvo Matilde i Viktora Ružića [5]. Svakako najvredniji izvor koji se čuva u potonjoj zbirci jest autobiografski zapis na latinskom jeziku koji će ovom prigodom prvi put biti objavljen u izvorniku i u prijevodu dr. Ivana Brlića.

ŽIVOTOPIS DR. IVANA NEPOMUKA DAUBACHA-DAUBACHY

Slijedom netom navedenih izvora, životni put dr. Ivana Daubachya započinje 1766. u Geroldsteinu kraj Trieru u Njemačkoj, gdje je rođen kao Johann Christoph Daubach-Daubachy de Dolje. Uz potporu ujaka Johanna Christoha Krombholza, školovanje je započeo u Linzu na Rajni. Zatim je upisao teologiju u Kölnu na Rajni te počeo pohađati Medicinsku školu i farmaceutski nauk u Linzu. Godine 1785. na Würzburškom sveučilištu započeo je studij medicine, a 1788. u Beču se upisao na Jozefinsku vojnu akademiju. Iste je godine poslan u Zagreb kao kirurg u vrijeme turskoga rata. Godine 1791. ponovno je na Vojnoj akademiji u Beču, da bi zatim od 1792. do 1800. obavljao liječničku službu u Zagrebu. Iduće dvije godine ponovno se usavršavao na Jozefinskoj akademiji, nakon čega je bio promaknut u bataljuskog kirurga te doktora kirurgije i medicine. Od 1802. u Zagrebu obavlja civilnu liječničku praksu, a 1809. postao je fizik grada Zagreba. Tada traži dopuštenje da postane i sudski vještak, koju

Dr. Ivan Christoph Nepomuk Daubach-Daubachy de Dolje (1766.–1848.)

Dr. Ivan Christoph Nepomuk Daubach-Daubachy de Dolje (1766–1848)

Grb obitelji Daubachy-Doljski

Coat of Arms of Daubachy-Doljski family

dužnost obavlja idućih 26 godina. Godine 1832. nalazi se na mjestu vrhovnog upravitelja bolnice Milosrdne braće, a 1835. ban barun Franjo Vlašić imenovao ga je protomedikusom Kraljevine Hrvatske te je tom prigodom dobio i plemstvo s pridjevkom Daubachy de Dolje.

Dr. Daubachy se u Zagrebu oženio Vjekoslavom (Luisom) pl. Czanyugom (1798.–1854.), kćeri zagrebačkoga kaptolskog eksaktora, s kojom je imao više djece. Sin Ivan (Johann) Daubachy de Dolje (1819.–1884.) bio je dvorski savjetnik i kancelar Ivana Mažuranića. Zatim nalazimo sina Emerika te kćeri Rozaliju (Rozu) udanu Kamauf von Podgora, Ivanu Nepomuku (Minku) udanu pl. Vancaš, Josephinu (Pepicu) udanu pl. Jelačić-Bužimski i Franciscu (Fanny) udanu Brlić (1830.–1883.). Uza sina Ivana, karijeru je kao dama postigla i Fanny Daubachy de Dolje-Brlić kao prva hrvatska slikarica plemkinja.

Dr. Daubachy bio je član poznatoga zagrebačkog *Schützen Cluba*, ali i jedan od osnivača Ilirske čitaonice u Zagrebu 1838. te član znanstvenoga medicinskog društva u Beču. Umro je u Zagrebu 1843. od upale pluća. Najprije je bio pokopan na Jurjevskom groblju, a 1898. njegovi su posmrtni ostaci preneseni na Mirogoj.

Crtež Zagreba (1855.), Fanny Daubachy de Dolje-Brlić,
kćeri dr. Ivana Cristopha Nepomuka Daubach-Daubachy de Dolje

*Drawing of Zagreb (1855), Fanny Daubachy de Dolje-Brlić,
daughter of Dr. Ivan Cristoph Nepomuk Daubach-Daubachy de Dolje*

Ego Johannes Christoph. Daubach, Gerold-
 Steini in Epist. olim sub Regimine
 Comitum Placzkheim, nunc vero Regis
 Borussiae, nos primum ab Urbe Treviris et
 fortalibus Luxemburg ibi, natus sum Anno
 1768. die 10. mensis Martii. Cuius
 meae naturae huiusmodi morbo ab
 iam iuventute meam Quatuordecim in se
 consumpsit mens Annorum. Et nunc Ba-
 tismus Joannes Christoph. Kramblitz,
 Baruchus et Receptor Ordinis Cantuarii fa-
 titans Linguis ad Romanam. Studia
 grammaticae ab Ulm Linguis et Latinis,
 Philosophiae Treviris, Physicis Coloniae
 ad Rhenum, et prima Theologia in mente,
 sed hoc studio theologiae mihi dupliciter
 scholam medicam ibidem frequentare incipi-
 Redue Linguis sub titulo Pharmacopoeiae
 et Medicinis Doctorum inter Pharmacopoeiam
 ibidem uno anno Studebam. Tandem

cum Medicinae Studium mihi praecipuum,
 accipere circa finem Octobris 1788. Universi-
 tatem Wurzburgerensem, unde, postquam tri-
 bus annis ibi scholae medicas frequentissem,
 Venero in ultimum Septembris 1788. discessi ad
 Academiam militarem Josephinam, ex qua R.
 Novembris 1788. Zagrabiam ad Associationem
 militarem in quaestore Chirurgiae Subalterni
 missus fui, ubi in Associatione hujate sub
 Stabulo medico Hiltobach, Socius Vires
 Oberchirurgiae supplebam. Finito bello
 Turcico, et sublatis horummodi altitudi-
 Augusti 1791. discessi, Venero ad Acad-
 emiam militarem Sardiniam, ex qua 28. Februarii
 1792. iterum Zagrabiam reversus, ubi 1°
 Junii 1792. sub hujate Stabulo medico
 Quinatto ad Regem confederatum Haecgo
 in quaestore Chirurgiae Castratae assistentis
 fui, sed qua postea ad Cetera medicae
 Stabulo praeceps Annorum Proficiamus Zagrabiae
 mansi, neque hanc hujate 1800. quo

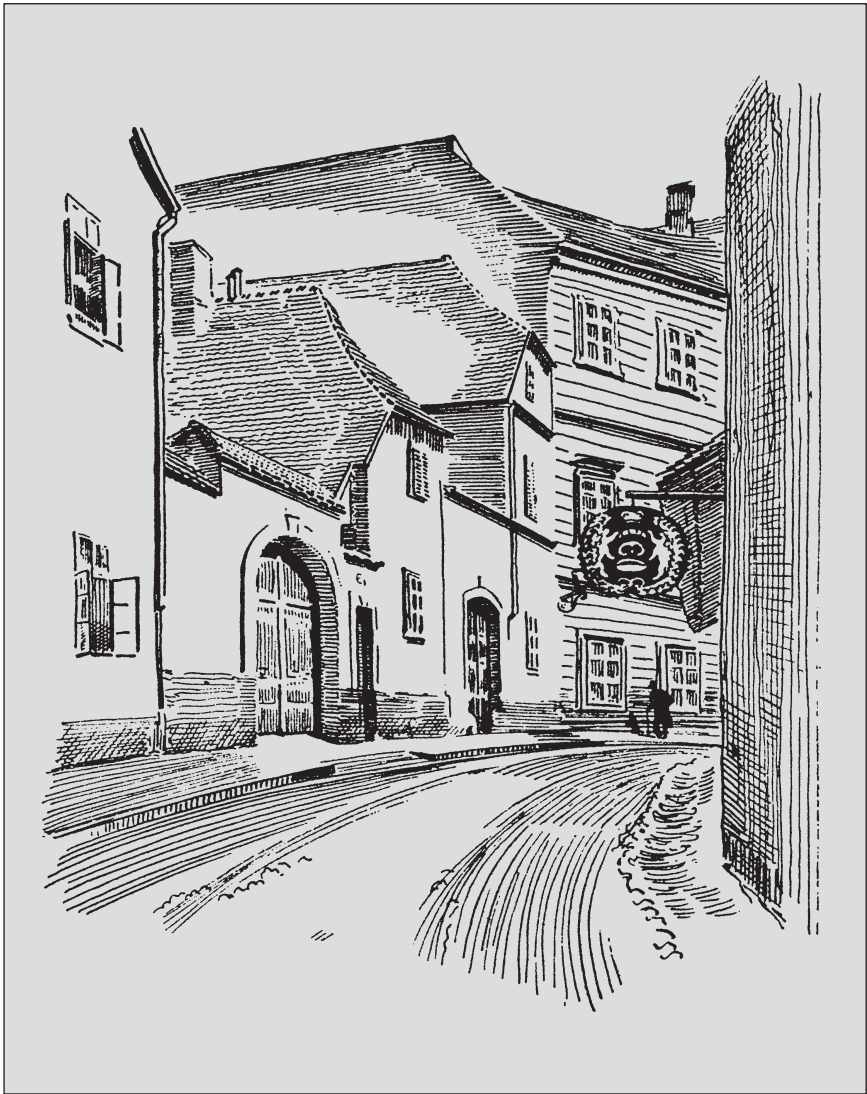
pro causa Academiae ad Academiam Josephinam
 Venero 1791, ubi ad Dilectos Chirurgiae
 in Regimine observatae promotus, sed propter
 Colicorum et Contumaciam contra hanc hujate
 medico castratae hujate, officio huiusmodi
 Venero, postea recipi, et meam quaeque
 dimissionem a statu militari ultimum Martii
 1801 accipere. Contraximus et post hanc hujate
 die in Academia Josephina, et videri in uni-
 versitate Chemiae sub Jaquinio, et Christiano sub
 cetero. Reto Frank frequentabam. Finito
 Curam Scholae et factis rigorosis lectionibus
 ab Academia militari in Doctorum Chirurgiae
 promotus fui, et postquam hoc diploma acc-
 Pomico, et incipere testamur Universitatis
 Wurceburgae me coram Universitate legiti-
 mosam, tandem praecipuis rigorosis lectioni-
 bus sub Illust. Præside Haek, ab imperio
 stante Venero in Doctorum Medicinae creatus
 sum.
 Fortis hinc studii circa finem Decembris 1802
 Zagrabiam appuli, ubi Praeceptum medicum meum
 ut felix successu exorire incipi, ubi omnes
 hanc hujate medici / acceptis meo Stabulo

Daubach

Amico Placzk, et meo Sincero amico Stabulo
 medico Hiltobach / meo Sincero et Alacundo praecipuo
 coram huius, sed me illorum invidiam tantum spe-
 rantem ledula, felix, et fragilis praecipuo bene-
 dicit. Medici huiusmodi observantes faciem mutabant,
 non secus mea Consilia in ipsorum morbis pro-
 priis et aliorum quaeque appropinquabant,
 et si, si non ad veros, tamen ut bene felix
 amicos, et mihi ostendebant.
 Anno 1809. ampl. hujate praecipuo proprio inducto
 me, qui successu pro aliquo officio instituit, ad
 deserviam vocabat, mihi qui proponebant, nunc
 Physicatum huiusmodi videri velim, gratias con-
 senci, et erga factam illorum hujate
 1809. 1° Decembris in Daria. Physicam Uni-
 versitatis denominatus sum. Cum in hoc officio
 26. annis servivissem, et defuncto Regi Physico
 qui et pro hoc officio instituissem, me Cancell.
 D. Darius Darius Vladica ex speciali gratia
 Cancellariae hujate aulicae proposuit, a quo
 1835. 1° mensis Augusti in Cancellariae
 Regi dominatus sum.
 Brevis mentionem pro solida mea familiae
 scripsi. Zagrabiae die 15. Januar. 1840.

Autobiografska zabilješke dr. Ivana Daubachy-Doljskog

Autobiographical note of Dr. Ivan Daubachy-Doljski

Kuća obitelji Daubachy-Doljski u Zagrebu, druga s lijeve strane
House of Daubachy-Doljski family in Zagreb, second from the left side

METERIJALNA OSTAVŠTINA DAUBACHY U SPOMENIČKOJ KNJIŽNICI I ZBIRCI MAŽURANIĆ-BRLIĆ-RUŽIĆ U RIJECI

U Spomeničkoj knjižnici i zbirci Mažuranić-Brlić-Ružić u Villi Ružić u Rijeci nalazi se određen broj predmeta, arhivalija, knjiga, uporabnih predmeta, fotografija, namještaja i slika koje se vezuju uz obitelj Daubachy de Dolje. Ti su predmeti najvećim dijelom stigli u zbirku putem nasljedstva i miraza preko obitelji Brlić. Kako se Fanny Daubachy pl. Doljska udala za Andriju Torkvata Brlića i preselila u Slavonski Brod, dio njezina miraza i zbirka njezinih likovnih radova postali su dio zbirke Brlić. Nakon što se Nada Brlić (kći Ivane Brlić Mažuranić i dr. Vatroslava Brlića) udala za dr. Viktora Ružića, u svoju je novu obitelj donijela predmete koji su nekada pripadali obitelji Daubachy. Osim minijatura na bjelokosti i limu s portretiranim članovima obitelji, Nada je baštinila i neke likovne radove Fanny Daubachy te dio pokušstva. U kasnijem razdoblju dr. Viktor Ružić naslijedio je, ali prepustio na doživotno uživanje svojoj svekrvi Ivani Brlić Mažuranić, likovne radove Fanny Daubachy pl. Doljske. Nakon smrti Ivanine kćeri Zdenke Brlić Benčević, Arhiv, knjižnicu i zbirku Brlić nasljeđuje ing. Viktor Ružić te je ona danas nedjeljiva cjelina sa Spomeničkom knjižnicom i zbirkom Mažuranić-Brlić-Ružić i Arhivom Ružić u Rijeci.

U Zbirci se nalazi nekoliko knjiga koje su pripadale obitelji Daubachy, zatim genealogije, grbovnice, fotografije, dokumenti i druge arhivalije vezane za ovu obitelj. Među njima se ističu vlastoručna zabilježka proto-medikusa Kraljevine Hrvatske dr. Ivana Daubachy pl. Doljskog. Posebno je zanimljiva zbirka minijatura koja na bjelokosti prikazuje članove obitelji Daubachy Doljski na samom početku XIX. stoljeća. Tu su još i dva muška portreta načinjena na metalnoj limenoj pločici s bogatim drvenim okvirom s kraja XVIII. stoljeća. Na Fanny Daubachy pl. Doljsku spominjemo se i preko različitih njezinih fotografija, od kojih pažnju plijeni ona na staklu uokvirena u zlatni metalni okvir. Pretpostavka je da je to fotografija koja prikazuje Fanny u bogatoj krinolini koju je dala napraviti za svoga budućeg supruga Andriju Torkvata Brlića. U Zbirci nalazimo i stol za crtanje i slikanje, kutiju s bojama i paletu Fanny Daubachy te opus njezinih likovnih radova, od kojih uz prekrasne vedute Hrvatske, nailazimo na crtež ljetnikovca Daubachy na Tuškancu u Zagrebu, što je osobito vrijedan likovni podatak vezan za život dr. Daubachya i njegove obitelji.

VLASTORUČNA AUTOBIOGRAFSKA ZABILJEŠKA PROTOMEDIKUSA
KRALJEVINE HRVATSKE DR. IVANA DAUBACHY-DOLJSKOG

Ja, Ivan Christoph Daubachy rođen sam godine 1766. dne. 10. ožujka u Geroldsteinu u Eifelu, nekad pod vlašću grofova Plankenheim, sada pod vladom kralja Pruskoga, koje mjesto leži nedaleko od grada Trieria i utvrde Luxemburga. Zbog rane smrti oca mog, moj je odgoj od najranije mladosti preuzeo moj ujak i kum Ivan Christoph Krombholz, župnik i receptor reda teutonskoga, stanujući u Linzu na Raini.

Gramatički sam studij svršio u Linzu i Sinzigu, filozofiju u Trieru, fiziku i prve početke teologije u Kölnu na Raini, no pošto mi se taj teološki studij nije dopao počeh u istom mjestu pohađati medicinsku školu. Vrativši se u Linz godinu sam dana tamo učio farmaceutsku vještinu pod učenim ljekarnikom i doktorom medicine. No pošto sam već bio izabrao studij medicine pođem potkraj listopada 1785., na Würzburško sveučilište, te pošto sam tu tri godine polazio medicinske nauke, odem odavde potkraj rujna 1788. godine u Beč na Jozefinsku vojnu akademiju iz koje me 12. studenog 1788. poslaše u Zagreb u vojnu bolnicu u svojstvu subalternog kirurga gdje sam u bolničkom poslu pod štabskim liječnikom Mitterbacherom kasnije vršio službu višeg kirurga. Pošto je svršio turski rat budem iz bolnice dignut i otpušten te se u kolovozu 1791. vratim u Beč u Vojnu akademiju, iz koje se 28. veljače 1792. ponovo krenem u Zagreb, gdje budem dne 1. lipnja 1792. pod štabskim liječnikom Quinattijem unovačen u Križevačku graničarsku pukovniju u svojstvu kirurga – kapetana, no kao pomoćnik – pobočnik štabskog liječnika kod vojnog zapovjedništva u Zagrebu ostadoh sve do mjeseca svibnja 1800, kad u Beč pođem na akademske nauke u Jozefinskoj akademiji, gdje budem promaknut na čast bataljonskog kirurga u Otočanskoj pukovniji. No zbog sukoba i neslaganja s našim vrhovnim vojnim liječnikom Medererom, ostavih se ovog vojnog službovanja i dobrovoljno dadoh ostavku te koncem ožujka 1801. primih svoj otpust iz vojne službe. Nastavih poslije toga svoje nauke u Jozefinskoj akademiji, a istovremeno sam polazio na sveučilištu kemiju pod Jacquinijem i kliniku pod glasovitim Petrom Frankom. Svršivši nauku i položivši stroge ispite (rigorosa), budem promoviran na Vojničkoj akademiji za doktora kirurgije i pošto se pred sveučilištem iskažem ovom akademskom diplomom i još k tome svjedočbama Würzburškog sveučilišta, položivši ipak najprije stroge ispite pod presvjetlim predsjednikom Störkom, budem od bečkog sveučilišta promoviran za doktora medicine. Pošto svrših ove nauke, dođoh krajem prosinca 1802. u Zagreb gdje sam počeo dosta uspješno izvršavati liječničku praksu, mada su me gotovo svi ondašnji

liječnici (izuzev najmilijeg mog prijatelja Pluskala i mog iskrenog prijatelja štabskog liječnika Schlischa) stali proganjati mržnjom i klevetama, pa ipak sam, pošto mučke pređem preko njihove zavisti, imao nagradu u brojnoj, uspješnoj i unosnoj praksi. Kad su to liječnici vidjeli, promijenije svoje držanje, jer su često i u vlastitim bolestima i u bolestima drugih tražili moj savjet, pa su mi se tako pokazivali, iako ne kao pravi, a ono bar kao dobro fingirani prijatelji. Godine 1809. ugledni je magistrat vlastitom pobudom mene, koji nikad nisam molio ni za kakvu javnu službu, pozvao na sjednicu i predložio mi, ne bi li ja htio primiti službu fizika, a ja sa zahvalnošću primih i na po njima učinjeni prijedlog budem 1. prosinca 1809. imenovan redovitim gradskim fizikom. Nakon što sam tu službu vršio 26 godina, a umre kraljevinski fizik, predloži me iz posebne naklonosti preuzvišeni gospodin ban barun Vlašić ugarskoj dvorskoj kancelariji i za tu službu, pa me ista 1. kolovoza 1835. imenuje Protomedikusom Kraljevstva. Pošto ću naskoro umrijeti, napisah ovo na spomen svojoj obitelji.

U Zagrebu, dne 15. siječnja 1840.

POGOVOR

Umjesto daljnje rasprave o netom, prvi put podrobnije, prikazanim biografskim podacima o ovom, neosporno velikom imenu u hrvatskoj medicinskoj povjesnici, autor privodi kraju ovaj kratki prilog u nadi da su poznati podaci i nadopune novim, dosad nepoznatim priložima o životu i djelu toga po mnogo čemu iznimnoga zagrebačkog protomedikusa, dali potpuniju sliku njegove biografije.

IZVORI I LITERATURA

1. Dugački V. Daubachy, Ivan Kristofor. Hrvatski biografski leksikon. Zagreb: Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1993., str. 226-227.
2. Dugački V. Razvojni put Opće bolnice "Sveti Duh" od osnutka do kraja Drugog svjetskog rata. U: Bušić M. (ur.). Opća bolnica Sveti Duh, Monografija, Zagreb, 2006., str. 23.
3. Državni arhiv Zagreb, Obiteljski fond Daubachy
4. Arhiv Brlić, Slavonski Brod, Kozarčeva 4a
5. Spomenička knjižnica i zbirka Mažuranić-Brlić-Ružić, Pećine 5, Rijeka

SAŽETAK

Istraživanje koje je prethodilo ovome prikazu pokrenuto je s namjerom da se objedine poznati podaci i nadopune novim, dosad nepoznatim priložima o životu i djelu zagrebačkog protomedikusa dr. Ivana Daubachya (1766.–1843.) i o njegovoj obitelji koja je na osobit način ostavila trag u hrvatskoj kulturnoj povjesnici.

Podrijetlom Nijemac, dr. Ivan Nepomuk Daubach (izvorno dr. Johann Christoph Nepomuk Daubach-Daubachy de Dolje) kao bivši vojni liječnik preko časničke je službe dvaput boravio u Zagrebu. Tu se uskoro oženio i ostao do kraja života baveći se uspješno privatnom praksom, javnim poslovima i upravnim dužnostima na mjestu protomedicusa hrvatskog nadliječnika. Za brojne zasluge dobio je i potvrdu nasljednog plemstva, a orodivši se s glasovitim obiteljima, u budućnosti je preko svojih kćeri i zetova ostao u sjećanju osobnošću, ali i svojom ostavštinom obitelji. Drugi, originalni, dio prikaza temeljen je na dosad nepoznatoj ostavštini dr. Daubachyja i njegovih nasljednika, koja se čuva u u Spomeničkoj knjižnici i zbirci Mažuranić-Brlić-Ružić u Rijeci. Uz brojne uporabne predmete i umjetnine, posebno su vrijedni njegovi kratki rukom pisani memoari na latinskom jeziku, koji se sada prvi put objavljuju usporedno u pretisku i hrvatskom prijevodu.

Ključne riječi: povijest medicine, XVIII. i XIX. stoljeće, Hrvatska, Ivan Daubachy

Zahvala

Autor prikaza osobito zahvaljuje prim. dr. Vladimiru Dugačkom na njegovoj intervenciji i pomoći te ustupljenim podacima.